EDEBİYAT

TÖRELİ TÜRK EDEBİYÂTI ÇALIŞMALARI-3

SAKARYA TÜRKÜSÜ

(Şerh - Tahlil)

EDİTÖRLER
ERHAN ÇAPRAZ
ERTUĞRUL KARAKUŞ
ABDÜLKADİR DAĞLAR

DBY
dünbugün yarın

SAKARYA TÜRKÜSÜ (ŞERH-TAHLİL)

© 2024, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™
Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 353
Edebiyat: 177

ISBN 978-625-6769-62-5
Sertifika No: 52315

Baskı Tarihi: İstanbul, 2024

Editörler:
Erhan Çapraz - Ertuğrul Karakuş - Abdülkadir Dağlar

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Baskı Hazırlık:
DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Repro Bir Matbaacılık
(Sertifika No: 47381)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)
Töreli Türk Edebiyâtı Çalışmaları-3: Sakarya Türküsü (Şerh-Tahlil)
Editörler: Erhan Çapraz (Doç. Dr.) , Ertuğrul Karakuş (Doç. Dr.) , Abdülkadir Dağlar (Doç. Dr.)
İstanbul : DBY Yayınları, 2024.
311 s. ; 13,5 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 353) ___
ISBN 978-625-6769-62-5
1- Edebiyat 2- Şiir 3- Şerh/ Tahlil 4- Necip Fazıl Kısakürek

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu - Fatih / İstanbul
Tel.: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

EDEBİYAT

Töreli Türk Edebiyâtı Çalışmaları-3

SAKARYA TÜRKÜSÜ

(Şerh-Tahlil)

EDİTÖRLER
ERHAN ÇAPRAZ
ERTUĞRUL KARAKUŞ
ABDÜLKADİR DAĞLAR

İçindekiler

"Sakarya Türküsü" Şiiri ve Şerh-Tahlil Dizini 9
Mukaddime 13

SAKARYA TÜRKÜSÜ
(ŞERH-TAHLİL)

Su: Didarın Yüzün Görendir
Ol Sebeptendir ki İnsana En Çok Benzeyendir 17
Dilek ÇETİNDAŞ

Diasporik Bilinçten Umut Siyasetine:
Tarihin Akışına Karşı Yokuş Çıkmak 25
Nuh UÇGAN

Zafere Giden Yol 35
Ahmet DEĞİRMENCİ

Gündüz Geceye Muhtaç 43
Ensar ÇETİN

Kâinattaki Akış 51
Metin AKYÜZ

Sakarya Başkadır! 59
Eyüp AKMAN

Meydan Okuma (Manifesto) 69
Hayreddin ÖZDEN

Perçinlenen Sakarya 79
Ayşe DURMUŞ

Türk Tarihine Omuz Veren Irmak 87
Gökçe Yükselen PELER

İzmihlâlden İstiklâle Akan Irmak: Sakarya..... 93
Abdullah LÜLECİ

Dâva..... 101
Fatih ÇELİK

Öksüz Ama Köksüz Değil..... 107
Mustafa SÜS

Diriliş Çağrısı: Sakarya..... 117
Salih UÇAK

Mukaddes Yüke Hamal: İnsan..... 125
Özgür ÇARK

Lâ Râhate Fiddünyâ..... 133
Ahmet ÖZDEMİR

Cömert Nil Yeşil Tuna'ya Sakarya'dan Selam Ola..... 141
Mustafa YAKIŞIR

Her Yanın İçi Su Dolu Kabarcık..... 147
Osman YOLDAŞ

Ozanların Türküsü Sakarya..... 151
Erhan ÇAPRAZ

Sakarya'dan Tuna'ya, Tuna'dan Nil'e:
Nehirlerle Kurulan Medeniyet Tasavvuru..... 163
Ertuğrul KARAKUŞ

Mermerlerin Nabzında Akseden Tekbir..... 175
Fazlı ARSLAN

Tekbîre Hasret..... 179
Sedat SAĞDIÇ

Kubbede Baki Kalan Seda..... 187
Büşra AKSAR

Zifiri Karanlıkta Bir Ses..... 195
Volkan KARAGÖZLÜ

Törelice Kaynamalı Sakarya 205
Abdülkadir DAĞLAR

Sakarya: Bir Irmaktan Ötesi 215
Nurettin KARTALLIOĞLU

Necip Fazıl Kısakürek'in "Ölümlü Yalandan Ölümsüz Gerçeğe" İmajının Töreli Bakış Açısı ile Yorumlanması 223
Emin GÜLER

Aklın Angaryası: Ölümü ve Sonrasını Anlamak 231
Ahmet DAĞ

Gelecek Neslin Hayalini Barındıran Bir Şiir: Sakarya Türküsü 239
Berna KOLOT

Allah Yolunun Divaneleri 245
Hacı İbrahim DELİCE

Evet, Öyledir; Divanesiyiz Allah Yolu'nun. Var mı İtirazı Olan! 251
Fahri TUNA

Mayamız Bir 259
Ahmet TANYILDIZ

Kan Ağlayan Necip Nehir 267
Hicran EKİCİ

Akrebin Kıskacında Bir İktibas 277
Oğuzhan KARADUMAN

Aldırma; Ama Teslim Ol! 285
Ahmet Sinan YERLİ

Ummana Doğru 289
Mehmet BÜKÜM

Durgun Suyun Sayhası 295
Serap YAVAŞ

Bâkî Kalan Dâvûdî Bir Sadâ: "Ayağa Kalk, Sakarya!.." 301
Selami ALAN

Türk Tarihine Omuz Veren Irmak

Gökçe Yükselen PELER

Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Rabbim isterse, sular büklüm büklüm burulur,
Sırtına Sakarya'nın, Türk tarihi vurulur.

Necip Fazıl Kısakürek'in "Sakarya Türküsü" adlı manzumesinin, "Kaldırımlar" ile birlikte, "Su Kasidesi"nin Fuzuli'yi, "Çanakkale Şehitleri"nin Mehmet Akif'i, "Han Duvarları"nın Faruk Nafiz'i, "Cenge Giderken"in Mehmet Emin Yurdakul'u, "Süleymaniye'de Bayram Sabahı"nın Yahya Kemal'i, "Bursa'da Zaman"ın Ahmet Hamdi Tanpınar'ı ve "Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor" ile Bayrak" şiirinin Arif Nihat Asya'yı temsil ettiği gibi, kamu vicdanında şairinin timsali olan manzumelerden olduğu kabul edilir[1]. Necip Fazıl, "Sakarya Türküsü"nü, 1949 yılında, trenle Sakarya Nehri kıyılarında seyahat ederken yazmıştır. Sakarya Nehri'nin Anadolu bozkırlarında kıvrıla kıvrıla akması, şaire bu şiiri yazması için bir ilham kaynağı teşkil etmiştir. Türk milletinin tecrübe ettiği toplumluk meseleleri konu edinen şiir, Sakarya Nehri'nin Anadolu bozkırları içerisindeki bu kıvrım kıvrım seyahatini, Türk milletinin tarih içerisindeki meşakkatli yolculuğu ile özdeşleştirmektedir.[2] Sakarya'nın Anadolu içerisindeki seyahati, Türk milletinin tarih içerisindeki yolculuğunun timsali

---

1 M. Hâlistin Kukul, *Çilenin Sultanı*, Samsun: İlkadım Belediyesi, 2013, s. 246.

2 Nurullah Çetin, *Kendini ve Allah'ı Arayan Adam: Necip Fazıl*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2012, s. 154.

olunca, hâliyle Sakarya'nın kendisi de Türk milletini temsil etmektedir.[3] "Sakarya Türküsü", bir taraftan tarihî bir varlık olan bu mücerret Türk milletini temsil ederken diğer taraftan da Büyük Doğu ütopyasını hayata geçireceği ümit edilen hâlihazırdaki Türk nesline bir sesleniş niteliğindedir.[4] Zira şair, şiiri yazdığı devirde yürürlükte olan idari, siyasi, içtimai ve iktisadi düzenden olan memnuniyetsizliğini, Türk milletine Sakarya'nın şahsında şikâyet etmektedir.[5] "Sakarya Türküsü", bu şikâyetin yanında, döneminin Türk nesline, şairin dünya görüşünün değişkenlerini de nakletmektedir. Şiirde, İslam'ın yanında Anadoluculuk ve Türklük de ehemmiyetli bir yer işgal eder.[6] Peki, Anadolu bozkırlarında akan, mütevazı sayılabilecek büyüklükteki bu ırmak, neden Necip Fazıl tarafından koskoca Türk tarihinin timsali olarak tasavvur edilmiştir? Sakarya Nehri'ni bu kadar cezbedici, dikkat celbedici ve ilham verici kılan nedir?

Cumhuriyet devrinde, Sakarya Nehri'ni, Türk tarihi ile özdeşleştiren tek şairin Necip Fazıl olmadığı görülmektedir. Bu devrin başka "töreli" Türk şairleri de Sakarya Nehri'ni, Anadolu Türk tarihinin timsali olarak tahayyül etmişlerdir. Mesela, Arif Nihat Asya, Türk tarihinin bütün sızılarını beş kıtaya sığdırdığı abidevi "Ağıt"ının sonunda,

Ben ki ateşle konuşurdum, selle konuşurdum.
İdil'le Tuna'yla Nil'le konuşurdum.
"Sangaryos"u "Sakarya" yapan
"İkonyom"u "Konya" yapan
Dille konuşurdum.

---

3 Ahmet Kabaklı, *Şairler Sultanı Necip Fazıl*, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı, 2005, s. 48.

4 Çetin, *Kendini ve Allah'ı Arayan Adam*, s. 154; Ergün Yıldırım, "Necip Fazıl'ın Siyasal İslâmlaşma Yaklaşımı", *Necip Fazıl Kitabı "Kalır Dudaklarda Şarkımız Bizim"*, ed., Asım Öz, İsmail Kara ve Aykut Ertuğrul, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi, 2015, s. 490.

5 Hasan Çebi, *Bütün Yönleriyle Necip Fazıl Kısakürek'in Şiiri*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1978, s. 249.

6 Mehmet Çetin, "Türk Edebiyatında Fırtınalı Bir Zirve", *Necip Fazıl Kısakürek*, ed., Mehmet Nuri Şahin ve Mehmet Çetin, Ankara: Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayınları, 2014, s. 63.

dizeleriyle, bir taraftan Sakarya'yı Türk'ün cihan hâkimiyetinin üç remzi, üç büyük akarsu; İdil, Tuna ve Nil nehirleri ile birlikte tasavvur ederken diğer taraftan Beşir Ayvazoğlu'nun "Daha Deniz Daha Dağ" adlı şiirindeki "Haçlar birer birer eğilir döner hilale" dizesinin tazammun ettiği iklimin bir nişanesi olan "İkonyum"un "Konya"ya tahavvül etmesi ile denk tutmaktadır. Zira "İkonyum"u "Konya" yapan imanla yoğrulmuş kutlu irade, "Sangaryos"u da "Sakarya"ya dönüştürmüştür. Nitekim Necip Fazıl da "Sakarya Türküsü"nde, şiirin yukarıdaki epigrafta zikredilen dizelerini takip eden kısmında, Nil ve Tuna nehirlerini Sakarya'nın kardeşleri olarak tasavvur etmektedir. Zira Türk'ün son cihan hâkimiyetine giden yolun temeli, Sakarya nehrinin etrafındaki mümbit topraklarda atılmıştır. Sakarya kıyılarında, Şeyh Edebali'nin ziyası ile tenevvür eden Ertuğrul'un ve Osmancık'ın istikameti, Tuna'ya, Nil'e çıkmıştır. Osmancık, Türk'ün nizam-ı âlem ülküsünün hülasası olan meşhur rüyasını Sakarya kıyılarında görmüştür. Ertuğrul Gazi, Türk'ün adaletinin esası olan meşhur vasiyetini, Osman Gazi'ye Sakarya kıyılarında tevdi etmiştir. Sultan Alaeddin'den davul ve tuğ, Osman Gazi'ye, Sakarya kıyılarında gelmiştir. Yunus Emre, Sakarya kıyılarında dolanmış; Dursun Fakı, Karacahisar'da ilk hutbesini Sakarya kıyılarında okumuştur. "Ardına çil çil kubbeler serpen ordu", Sakarya kıyılarından kalkıp Tuna'yı aşarak Beç'in, Rimpapa'nın kalbine saplanmıştır. Resulullah'ın rehberliğinde Sina'yı geçen bu ordu, Nil'i aşarak Habeşistan'a, Savakin'e vasıl olmuştur. Velhasılıkelam, temel taşı Kızıl Elma ülküsü olan ve Batı'da "Osmanlı Barışı", Doğu'da "Devlet Zamanı" olarak bilinen o muazzam ülke, Sakarya kıyılarında karılan harç ile inşa edilmiştir. Osmancık'a Sakarya kıyılarında muştulanan çınar, dört asırda çürümüş, Osmancık'ın kutlu rüyası, karanlık bir kâbusa dönüşmüştür. Asırlarca Kızıl Elma peşinde koşan Türk milleti, her gün kızılcık şerbeti içer olmuştur. Kaderin garip bir cilvesidir ki Türk milleti, Beç hisarlarında kâbusa dönen Osmancık'ın kutlu rüyasından, yine Sakarya kıyılarında uyanmıştır. 13 Eylül 1683 günü, Beç kapılarında

başlayan büyük ricat, Sakarya kıyılarında, 283 yıl sonra durdurulmuştur. Mehmet Akif'in Nisan 1922'de duayla karışık bir yakarışla çağırdığı ve Büyük Taarruz ile kendini aşikâr eden "Leyla"sının kendini gösterebileceğinin ümidi, aslında Sakarya Meydan Muharebesi ile doğmuştur. Bu yönü ile Sakarya, aslında, tarih sülukunda, bir taraftan Osmanlı Türkiye'si için bidayet ve nihayeti temsil ederken diğer taraftan yeni bir başlangıcın, yeni bir dirilişin tabiri caizse bir basübadelmevtin timsalidir. Üstelik bu yeniden dirilişte, kardeşleri Nil ve Tuna artık yanında yoktur. Türk tarihi için, Türk medeniyeti için her şey, başladığı yerde bitmek üzere iken yeniden başlamıştır ve Sakarya başlangıca da bitişe karşı duruşa da yeniden dirilişe de tek başına şehadet etmiştir. Bu sebeple, Nil ve Tuna, katbekat daha cesim, daha mütehaccim olmalarına rağmen, koskoca Türk tarihi onların sırtına değil, mütevazı endamı ile Sakarya'nın sırtına vurulmuştur.

Türk'ün imanla yoğrulmuş ahenin iradesinin bir neticesi olan bu karşı duruş, elbette Allah'ın inayetinin bir tecellisidir. Sakarya Nehri'nin yokuşlara karşı akma mücadelesi, aslında tarih boyunca Türk milletinin imkânsızları başarma mücadelesinin bir timsalidir.[7] Malazgirt'te 50,000 kişilik ordu ile 250,000 kişilik Bizans ordusuna karşı duran ve onu dize getiren, Türk milletinin bu imkânsızı başarma cehdidir, dört yüz çadırlık bir obayı bir cihan devletine çeviren ve Fetih'te gemileri karadan yürüten de aynı cehttir. Fakat Türk milletinin imkânsızlıkları mümküne çeviren bu iradesi, ancak Allah'ın inayeti ile olmaktadır, tıpkı Yüce Allah istediği için yokuşlara karşı kıvrım kıvrım akan Sakarya gibi. Yüce Yaradan inayet buyurduğu için, Sakarya kıyılarında yaylayıp kışlayan dört yüz çadır, bir cihan devletine dönüşmüştür. Yine Yüce Yaradan buyurduğu için, Beç'ten beri sel olup Anadolu içlerine kadar akan küffar, Sakarya kıyılarında durdurulmuştur. Hatta durdurulmakla kalmamıştır. Yüce Allah istediği için bu sel, aynı Sakarya gibi büklüm büklüm burulup geriye doğru döndürülmüş ve nihayet Anadolu dışına atılmıştır. Aslında

[7] Nurullah Çetin, *Şiir Tahlilleri 1*, Ankara: Öncü Kitap, 2014, s. 104.

Allah'ın isteği ile suların bile büklüm büklüm bükülebileceği ifadesi ile Kur'an-ı Kerim'de geçen *Kün feyekûn* 'Allah "ol" der, olur' hükmüne de bir telmih olduğu düşünülebilir.[8] Beri taraftan, aynı Sakarya kıyılarında olduğu gibi, Necip Fazıl, zamanının neslinden de çağın bütün ceberutluğuna karşı durmasını, maddeciliğin sarmalına aldığı gündelik hayata, sırtını Allah'a dayayarak karşı çıkmasını istemektedir. Allah istediği için büklüm büklüm bükülen sular gibi, Allah istediği için Sakarya kıyısında düşmanın durdurulduğu gibi, Allah isterse çağın bütün temayüllerine karşı durulabilir. Devrin bütün maddeciliğine rağmen, ruhunu maneviyattan alan yeni bir hayat inşa edilebilir.

Netice olarak umumen "Sakarya Türküsü" şiirinde ve hassaten epigrafta zikredilen dizelerde, bir taraftan istikametini sırat-ı müstakim üzere belirlemiş Türk milletinin tarih içerisindeki serüveninin Sakarya Nehri'nin şahsında temsil edildiğine, diğer taraftan ise hem Türk milletinin tarihî serencamının hem de Sakarya Nehri'nin Anadolu bozkırlarında dağ tepe demeden kıvrıla kıvrıla akmasının zamanın nesline emsal gösterilip çağa karşı gelerek "Büyük Doğu"yu kurmaya davet edildiğine şahit olmaktayız.

Kaynaklar

Çebi, Hasan. *Bütün Yönleriyle Necip Fazıl Kısakürek'in Şiiri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1978.

Çetin, Mehmet. "Türk Edebiyatında Fırtınalı Bir Zirve". *Necip Fazıl Kısakürek*. Ed., Mehmet Nuri Şahin ve Mehmet Çetin, Ankara: Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayınları, 2014: 13-78.

Çetin, Nurullah. *Kendini ve Allah'ı Arayan Adam: Necip Fazıl*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2012.

Çetin, Nurullah. *Şiir Tahlilleri 1*. Ankara: Öncü Kitap, 2014.

Kabaklı, Ahmet. *Şairler Sultanı Necip Fazıl*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı, 2005.

Kukul, M. Hâlistin. *Çilenin Sultanı*. Samsun: İlkadım Belediyesi, 2013.

Yıldırım, Ergün. "Necip Fazıl'ın Siyasal İslâmlaşma Yaklaşımı". *Necip Fazıl Kitabı "Kalır Dudaklarda Şarkımız Bizim"*. Ed., Asım Öz, İsmail Kara ve Aykut Ertuğrul, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi, 2015: 479-492.

[8] Çetin, *Kendini ve Allah'ı Arayan Adam*, s. 156.

Töreli Türk Edebiyâtı Çalışmaları-3

SAKARYA TÜRKÜSÜ

(Şerh - Tahlil)

Sakarya Türküsü, bir devrin sabır ve iman destanıdır. Necip Fazıl Kısakürek, bir dava şâiri olarak Sakarya'da meydanlardadır. Dolayısıyla bizlere de Son Peygamber'in (s.a.s) kılavuzluğunda yeniden diriliş arzusunu muştular. Bu muştuya kulak vermek ise şüphesiz gerçek dava erlerinin harcıdır.

Zaman ile mekânın, insan ile imanın iç içe geçtiği Sakarya Türküsü'nde sizleri birbirinden kıymetli otuz yedi yazıyla bir Necip Fazıl Kısakürek yolculuğuna çıkarıyoruz. Aslında yolun da yolcunun da bir olduğu bu türküde aslolanın insanın kendini hakkıyla bilmek olduğunu, dolayısıyla söz konusu yolculuğun bir iç yolculuğu olduğunu da Necip Fazıl Kısakürek sayesinde anlamış oluyoruz.

Töreli Türk Edebiyâtı'nın mahiyetinin daha açık idrâk edilmesi maksadıyla ilk olarak Fuzûlî'nin *Su Kasîdesi* ve Mehmed Âkif Ersoy'un *Çanakkale Şehîdlerine* adlı şiirlerinin tahliliyle başlayan şerh-tahlil çalışmalarımızın "Sakarya Türküsü" adlı bu üçüncü kitabının üstat Necip Fazıl Kısakürek'in vefatının 40. yılına yetişmiş olması da biz Töreliler için ayrıca bir bahtiyarlık vesilesidir…

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-6769-62-5